

Sygn. akt I USKP 34/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący)

SSN Józef Iwulski (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania P. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Nowym Sączu
o emeryturę pomostową,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 8 lutego 2023 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie
z dnia 17 grudnia 2020 r., sygn. akt III AUa 2506/20,

**uchyla zaskarżony wyrok i oddala apelację oraz zasądza
od organu rentowego na rzecz odwołującego się zwrot
kosztów postępowania kasacyjnego w kwocie 240 (dwieście
czterdzieści) zł.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 26 czerwca 2020 r., V U 1022/20, Sąd Okręgowy w
Kielcach zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 13 lutego 2020 r. Zakładu Ubezpieczeń

Spółecznych Oddziału w Nowym Sączu i przyznał P.B. emeryturę pomostową od dnia 16 czerwca 2020 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że urodzony [...]1959 r. P. B. w okresie od 1 lipca 1978 r. do 30 czerwca 1991 r. był zatrudniony w I. S.A. w S.. Były pracodawca wystawił ubezpieczonemu świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach z 2 marca 2020 r., w którym potwierdził, że w okresie od 1 lipca 1978 r. do 30 czerwca 1982 r. na stanowisku szlifierz, krajacz metali tarczą ścierną oraz w okresie od 1 lipca 1982 r. do 30 czerwca 1991 r. na stanowisku ostrzarza wykonywał on prace wskazane w wykazie A, dział III, poz. 78 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) ujęte jako szlifowanie lub ostrzenie wyrobów i narzędzi metalowych oraz polerowanie mechaniczne. P. B. w okresie od 1 lipca 1991 r. do 30 listopada 2000 r. był zatrudniony w Zakładzie N. Sp. z o.o. w S. Były pracodawca wystawił ubezpieczonemu świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach z dnia 30 listopada 2000 r., w którym potwierdził, że w okresie od 1 lipca 1991 r. do 30 listopada 2000 r. na stanowisku szlifierza, ostrzarza wykonywał on prace wskazane w wykaz A, dział III, poz. 78 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. ujęte jako szlifowanie lub ostrzenie wyrobów i narzędzi metalowych oraz polerowanie mechaniczne. Zakład N. był wydzieloną częścią FSC i zajmował się wytwarzaniem narzędzi służących do produkcji samochodów. Ubezpieczony pracował na wydziale N1 na ostrzalni. Specjalizował się w ostrzeniu za pomocą tarcz szlifierskich narzędzi do obróbki skrawaniem, to jest gwintowników i frezów, które były produkowane w narzędziowni zakładu i były wykorzystywane do produkcji kół zębatach oraz pilników do cięcia metalu. Sąd Okręgowy ustalił również, że ubezpieczony w okresie od 7 stycznia 2009 r. do 19 czerwca 2009 r. był zatrudniony na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy w agencji pracy tymczasowej M. z siedzibą w P. we Francji. Pracował w hucie jako szlifierz odlewów. W ramach swoich obowiązków za pomocą szlifierki zajmował się usuwaniem z gorących odlewów elementów, które zostawały po procesie odlewania. Francuski pracodawca zawarł z ubezpieczonym umowę o pracę nr [...] z dnia 7 stycznia 2009 r. na stanowisku szlifierza, w której ustalono

jako rodzaj pracy: szlifowanie części odlewniczych, kół hydraulicznych lub rur za pomocą szlifierki. Ubezpieczony udowodnił łącznie 33 lata, 9 miesięcy i 27 dni okresów składkowych i nieskładkowych. Rozwiązał stosunek pracy z S. Sp. z o.o. w W. z dniem 15 czerwca 2020 r.

Na tle takiego stanu faktycznego Sąd Okręgowy ocenił, że odwołanie zasługuje na uwzględnienie.

Zdaniem Sądu Okręgowego z wykładni art. 4 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1340 ze zm.) wynika obowiązek zaliczania do okresów pracy w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze także zatrudnienia w takich warunkach w okresie od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 31 grudnia 2008 r. Przepis ten nie określa ram czasowych odnośnie do stażu 15 lat pracy w tych warunkach. Wskazany okres może więc dotyczyć całego okresu ubezpieczenia, jednak co najmniej jeden miesiąc musi przypadać przed dniem 1 stycznia 1999 r. oraz jeden miesiąc po dniu 31 grudnia 2008 r. (por. wyrok Sądu Najwyższego z 15 stycznia 2013 r., I UK 448/12, LEX Nr 1396383). W ocenie Sądu pierwszej instancji wniosek ubezpieczonego należało rozpoznać w aspekcie przepisów art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 504 ze zm.; dalej jako ustawa emerytalna) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.

Istota sporu w sprawie sprowadzała się do ustalenia, czy ubezpieczony spełnił wymagania z art. 4 pkt 2, 5, 6 i 7 ustawy o emeryturach pomostowych. Ubezpieczony domagał się zaliczenia jako okresu pracy w warunkach szczególnych okresu zatrudnienia od 1 lipca 1978 r. do 30 czerwca 1991 r. w I. S.A. w S. od 1 lipca 1991 r. do 30 listopada 2000 r. w Z. Sp. z o.o. w S. oraz od 7 stycznia 2009 r. do 19 czerwca 2009 r. zatrudnienia we Francji. Sąd Okręgowy uznał, że w okresie od 1 lipca 1978 r. do 30 czerwca 1991 r. oraz od 1 lipca 1991 r. do 30 listopada 2000 r. na stanowisku szlifierz-ostrzarz ubezpieczony wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu prace wskazane w wykazie A, dział III, poz. 78 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia z dnia 7 lutego 1983 r., ujęte jako szlifowanie lub ostrzenie wyrobów i narzędzi metalowych oraz polerowanie mechaniczne. Zaliczenie ubezpieczonemu tych okresów do stażu pracy w

warunkach szczególnych oznacza, że legitymuje się on stażem pracy w warunkach szczególnych wynoszącym łącznie 22 lata i 5 miesięcy, a tym samym spełnił przesłankę z art. 4 pkt 2 oraz w art. 4 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych, bowiem przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej.

Zdaniem Sądu Okręgowego ubezpieczony również po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Jak wynika z treści umowy o pracę nr [...] z dnia 7 stycznia 2009 r. ubezpieczony był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w agencji pracy tymczasowej M. z siedzibą w P. we Francji w okresie od 7 stycznia 2009 r. do 19 czerwca 2009 r. Został zatrudniony na stanowisku szlifierza, zaś jako rodzaj pracy podano: szlifowanie części odlewniczych, kół hydraulicznych lub rur za pomocą szlifierki. Ponadto ubezpieczony w swych zeznaniach doprecyzował, że u francuskiego pracodawcy pracował w hucie jako szlifierz odlewów. W ramach swoich obowiązków ręcznie szlifierką usuwał z gorących odlewów elementy, które zostawały po procesie odlewania. W oparciu o powyższe Sąd Okręgowy uznał, w ubezpieczony, będąc zatrudniony agencji pracy tymczasowej M. z siedzibą w P. we Francji, w okresie od 7 stycznia 2009 r. do 19 czerwca 2009 r. na stanowisku szlifierza wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu prace opisane w pkt 5 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, to jest prace bezpośrednio przy ręcznej obróbce wykańczającej odlewy: usuwanie elementów układu wlewowego, ścinanie, szlifowanie powierzchni odlewów oraz ich malowanie na gorąco. Ubezpieczony spełnił także przesłankę z art. 4 pkt 7 ustawy o emeryturach pomostowych, bowiem - jak wynika ze świadectwa pracy z dnia 16 czerwca 2020 r. - rozwiązał stosunek pracy z dotychczasowym pracodawcą S. Sp. z o.o. w W. z dniem 15 czerwca 2020 r.

Wyrokiem z dnia 17 grudnia 2020 r. III AUa 2506/20 Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie zmienił zaskarżony przez organ rentowy wyrok i oddalił odwołanie.

Sąd Apelacyjny uznał, że na etapie postępowania apelacyjnego sporna między stronami była tylko jedna przesłanka nabycia prawa do emerytury pomostowej przewidziana w art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych, dotycząca wykonywania po dniu 31 grudnia 2008 r. pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy. Sąd drugiej instancji stwierdził, że ubezpieczony bezspornie nie wykonywał takiej pracy po dniu 31 grudnia 2008 r. na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, natomiast powoływał się na wykonywania takiej pracy (opisanej w pkt 5 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych: prace bezpośrednio przy ręcznej obróbce wykańczającej odlewy: usuwanie elementów układu wlewowego, ścinanie, szlifowanie powierzchni odlewów oraz ich malowanie na gorąco) w okresie od 7 stycznia 2009 r. do 19 czerwca 2009 r. u pracodawcy francuskiego na terenie Francji.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 23 listopada 2016 r., II UK 430/15 (LEX nr 2183490), że okresu wykonywania po 31 grudnia 2008 r. pracy poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez osobę niepodlegającą ubezpieczeniu w Funduszu Emerytur Pomostowych nie zalicza się do okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, o którym mowa w art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych (podobnie wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2018 r., II UK 23/17, LEX nr 2490055 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 16 marca 2017 r., III AUa 1971/16, LEX nr 2300268). Sąd drugiej instancji stwierdził, że ubezpieczony z tytułu pracy jaką wykonywał u pracodawcy francuskiego po 31 grudnia 2008 r. nie podlegał ubezpieczeniu w Funduszu Emerytur Pomostowych przewidzianemu w ustawie o emeryturach pomostowych, a zatem jego zatrudnienie poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nie może spełniać przesłanki wynikającej z art. 4 pkt 6 tej ustawy.

Ubezpieczony nie spełniał ponadto przesłanek przewidzianych w art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych, bowiem w dniu wejścia w życie tej ustawy nie miał wymaganego okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu jej art. 3 ust. 1 i 3. Ustawa o emeryturach pomostowych w art. 3 ust. 1 i 3 (w załącznikach nr 1 i 2) nie przewiduje odpowiednika pracy jaką

wykonywał ubezpieczony przed 31 grudnia 2008 r., wymienionej w wykazie A Dział III, poz. 78 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., ujętej jako szlifowanie lub ostrzenie wyrobów i narzędzi metalowych oraz polerowanie mechaniczne. Ubezpieczony przed 31 grudnia 2008 r. nie wykonywał zaś przez okres co najmniej 15 lat pracy wskazanej w załączniku nr 1 lub 2 do ustawy o emeryturach pomostowych, a w szczególności prac bezpośrednio przy ręcznej obróbce wykańczającej odlewy: usuwanie elementów układu wlewowego, ścinanie, szlifowanie powierzchni odlewów oraz ich malowanie na gorąco (załącznik 1 poz. 5).

W skardze kasacyjnej ubezpieczony podniósł zarzut naruszenia: 1) art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych w związku z art. 2 pkt 3 tej ustawy oraz art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1009 ze zm.; dalej także jako ustawa systemowa), przez błędną wykładnię tych przepisów i uznanie, że nie ma przymiotu pracownika w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych osoba wykonująca po 31 grudnia 2008 r. pracę poza obszarem Rzeczypospolitej Polskiej i niepodlegająca szczególnemu systemowi ubezpieczenia (ubezpieczeniu w Funduszu Emerytur Pomostowych) a w konsekwencji taka osoba nie jest pracownikiem, który po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych i w związku z tym nie przysługuje jej prawo do emerytury pomostowej w sytuacji, gdy taka wykładnia prawa jest sprzeczna z zasadą wykładni prawa krajowego zgodnie z prawem Unii Europejskiej, to jest w szczególności z art. 6 i art. 51 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/04 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.UE.L. z 2004 r. Nr 166, str. 1 z późn. zm.; dalej rozporządzenie nr 883/04), które statuuje regułę sumowania, co oznacza, że również zagraniczne okresy ubezpieczenia z innych państw członkowskich muszą zostać uwzględnione przy ocenie, czy ubezpieczony nabył prawo do emerytury pomostowej; 2) art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych polegający na nieprawidłowej wykładni tego przepisu i w konsekwencji niezaliczenie pracy wnioskodawcy w okresie od 7 stycznia 2009 r. do 19 czerwca 2009 r. u pracodawcy francuskiego na terenie Francji na stanowisku szlifierza odlewów jako pracy w

warunkach szczególnych w sytuacji, gdy zgodnie z wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie C-517/16: świadczenie takie jak polska emerytura pomostowa jest świadczeniem z tytułu starości w rozumieniu rozporządzenia nr 883/04, a nie świadczeniem przedemerytalnym w rozumieniu tego rozporządzenia; wobec powyższego również zagraniczne okresy ubezpieczenia z innych państw członkowskich muszą zostać uwzględnione przy ocenie, czy ubezpieczony nabył prawo do emerytury pomostowej zgodnie z art. 6 i art. 51 ust. 1 rozporządzenia nr 883/04; 3) art. 6 oraz art. 51 ust. 1 rozporządzenia nr 883/04 w związku z art. 12 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego nr 987/091, przez niezastosowanie tych przepisów i w konsekwencji uznanie, że ubezpieczony po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, podczas gdy okres pracy skarżącego we Francji od 7 stycznia 2009 r. do 19 czerwca 2009 r. powinien zostać uwzględniony do okresu pracy w warunkach szczególnych zgodnie z zasadą sumowania, według której ZUS powinien zaliczyć okresy zatrudnienia w warunkach szczególnych przebyte przez wnioskodawcę we Francji, bowiem zostały one spełnione w tym samym zawodzie, który uprawnia do zaliczenia wykonywanej pracy do pracy w warunkach szczególnych zgodnie z art. 3 ust. 1 w związku z pkt 5 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej skarżący podniósł w szczególności, że Sąd drugiej instancji naruszył art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych w związku z art. 2 pkt 3 tej ustawy oraz art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, a także art. 3 ust. 1 w związku z pkt 5 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych w zakresie, w jakim dokonał wykładni tych przepisów bez odniesienia do regulacji art. 5, art. 6 i art. 51 ust. 1 rozporządzenia nr 884/04 oraz art. 12 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego nr 987/09.

Mając na uwadze powyższe zarzuty, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi w innym składzie, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie przez Sąd Najwyższy co do istoty sprawy przez zmianę zaskarżonej decyzji i przyznanie ubezpieczonemu emerytury

pomostowej od dnia 16 czerwca 2020 r. oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona.

W myśl art. 4 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych prawo do emerytury pomostowej przysługuje pracownikowi. Ustawa ta samodzielnie nie definiuje tego pojęcia i w art. 2 pkt 3 stanowi, że pracownikiem jest ubezpieczony, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1 oraz art. 8 ust. 1, 2a i ust. 6 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, podlegający ubezpieczeniu emerytalnemu z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, a także ubezpieczony, który przed dniem wejścia w życie ustawy z tytułu takiej pracy podlegał ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu. Powołany art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej stanowi natomiast o podleganiu obowiązkowym ubezpieczeniem emerytalnym i rentowym osób fizycznych, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są pracownikami (z wyłączeniem prokuratorów). Zgodnie z art. 8 ust. 1 tej ustawy za pracownika uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy.

Uwzględniając te regulacje, Sąd Najwyższy rozstrzygał, że okresu wykonywania po 31 grudnia 2008 r. pracy poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez osobę niepodlegającą ubezpieczeniu w Funduszu Emerytur Pomostowych, nie zalicza się do okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, o którym mowa w art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych. W wyroku z dnia 23 listopada 2016 r., II UK 430/15 (OSNP 2018 nr 2, poz. 19), Sąd Najwyższy położył w nacisk na okoliczność, że osoba wykonująca pracę we wskazanych okolicznościach nie posiada przede wszystkim przymiotu pracownika. Stwierdził, że ustawodawca przez odesłanie do art. 6 ust. 1 pkt 1 o systemie ubezpieczeń społecznych wyjaśnia, że pracownikiem jest, po pierwsze, osoba fizyczna, która jest pracownikiem na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, po drugie, która podlega ubezpieczeniu emerytalnemu z tytułu pracy w szczególnych

warunkach lub o szczególnym charakterze, a więc odrębnemu (szczególnemu) ubezpieczeniu określonym w ustawie o emeryturach pomostowych. Zatem nie ma przymiotu pracownika w rozumieniu art. 2 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych osoba wykonująca po 31 grudnia 2008 r. pracę poza obszarem Rzeczypospolitej Polskiej i niepodlegająca szczególnemu systemowi ubezpieczenia (ubezpieczeniu w Funduszu Emerytur Pomostowych). W konsekwencji taka osoba nie spełnia warunku z art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych (nie jest pracownikiem, który po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy) i w związku z tym jej prawo do emerytury pomostowej może być ustalone wyłącznie na podstawie art. 49 tej ustawy (tożsamy pogląd został wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2018 r., II UK 23/17, LEX nr 2490055, postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2018 r., II UK 497/17, LEX nr 2591572, a także w wyrokach Sądu Apelacyjnego w Gdańsku: z dnia 19 czerwca 2018 r., III AUa 1970/17, LEX nr 2668720; z dnia 30 listopada 2017 r., III AUa 806/17, LEX nr 2414645; z dnia 23 sierpnia 2017 r., III AUa 569/17, LEX nr 2409516 oraz z dnia 16 marca 2017 r., III AUa 1971/16, LEX nr 2300268).

W przywołanych orzeczeniach sądy rozstrzygały o analizowanym zagadnieniu wyłącznie w oparciu o przepisy prawa polskiego. Zajęcie stanowiska w kwestii podnoszonej przez skarżącego wymaga tymczasem zastosowania przepisów rozporządzenia nr 883/04, a w szczególności art. 6 dotyczącego zasady sumowania okresów oraz art. 51 zawierającego rozwiązania szczególne w zakresie sumowania okresów. Artykuł 6 rozporządzenia nr 883/04 dotyczy trzech kwestii: - nabycia, zachowania, przysługiwania lub odzyskania prawa do świadczeń, - objęcia przez ustawodawstwo, - dostępu do lub zwolnienia z ubezpieczenia obowiązkowego, fakultatywnego kontynuowanego lub dobrowolnego. Zgodnie z tą regulacją w powołanym zakresie właściwa instytucja ubezpieczeniowa zobowiązana jest traktować zagraniczne okresy ubezpieczenia, zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania, tak jakby były to okresy spełnione na podstawie stosowanego przez nie ustawodawstwa. Warto jednak nadmienić, że możliwość stosowania tego przepisu wyłączona jest w przypadku świadczeń przedemerytalnych (art. 66 rozporządzenia nr 883/04). Przepis art. 51

rozporządzenia nr 883/04 konkretyzuje zasadę sumowania okresów w odniesieniu do świadczeń emerytalnych i rent rodzinnych. Zgodnie z art. 51 ust. 1 rozporządzenia nr 883/04, jeżeli ustawodawstwo Państwa Członkowskiego uzależnia przyznanie pewnych świadczeń od spełnienia okresów ubezpieczenia wyłącznie w odniesieniu do określonej pracy najemnej lub na własny rachunek lub w zawodzie, który podlega szczególnemu systemowi dotyczącemu osób zatrudnionych lub pracujących na własny rachunek, instytucja właściwa tego Państwa Członkowskiego uwzględni okresy spełnione na podstawie ustawodawstwa pozostałych Państw Członkowskich tylko wtedy, gdy zostały one spełnione na podstawie podobnego systemu lub, w przeciwnym razie, w tym samym zawodzie lub, w odpowiednich przypadkach, przy tej samej pracy najemnej lub na własny rachunek. Jeżeli, przy uwzględnieniu tak spełnionych okresów, zainteresowany nie spełnia warunków do otrzymania świadczeń wynikających ze szczególnego systemu, okresy te są uwzględniane w celu udzielenia świadczeń w ramach systemu ogólnego lub, w przeciwnym razie, systemu dotyczącego pracowników fizycznych lub umysłowych, w zależności od przypadku, pod warunkiem że zainteresowany przystąpił do jednego z tych systemów.

W literaturze podnosi się, że zasada (technika) sumowania okresów powinna mieć zastosowanie w każdym przypadku niespełnienia warunku stażowego, wynikającego z polskiej ustawy i w oparciu jedynie o polski staż, czyli w sytuacji, gdy polskie okresy są niewystarczające do nabycia prawa do świadczenia. Wynika to zarówno z użycia w art. 6 rozporządzenia nr 883/04 określenia "bierze pod uwagę w niezbędnym zakresie", jak i z wykładni celowościowej tego przepisu, czyli ułatwienia spełnienia wszystkich warunków krajowych dotyczących okresów. Pojęcie "niewystarczających okresów" musi być rozumiane szerzej niż tylko posiadanie zbyt krótkich okresów, zatem również jako niespełnienie innych warunków, takich jak umiejscowienie okresów w pewnym czasie, czy w przypadkach, gdy ustawa przyznaje określoną korzyść na podstawie długości okresów (A. Szybkie: Prawne aspekty unijnej techniki sumowania okresów na gruncie polskiej ustawy emerytalnej: propozycja rozwiązań modelowych, Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka, 2016 nr 1, s. 73-94).

W wyroku z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie C-517/16, Stefan Czerwiński przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Gdańsku (EU:C:2018:350) Trybunał Sprawiedliwości UE musiał rozstrzygnąć, czy przy ustalaniu prawa do emerytury pomostowej, krajowe okresy ubezpieczenia mogą być uzupełnione okresami wykonywania pracy w u pracodawców zagranicznych. W tym celu TSUE stanął przed koniecznością rozważenia, czy emerytura pomostowa jest świadczeniem z tytułu starości, czy też może należy ją zakwalifikować do świadczeń przedemerytalnych, które nie są objęte zasadą sumowania okresów wyrażoną w art. 6 rozporządzenia 883/04. Orzekając w tym przedmiocie TSUE w pierwszej kolejności dokonał rozróżnienia między świadczeniami przedemerytalnymi i świadczeniami z tytułu starości, stwierdzając, że te pierwsze, nawet jeśli posiadają pewne cechy upodabniające je do świadczeń z tytułu starości odnośnie do ich celu, czyli między innymi zapewnienia środków utrzymania osobom, które ukończyły pewien wiek, różnią się od nich jednak w szczególności tym, że realizują inny cel polityki zatrudnienia, przyczyniając się do zwalniania miejsc pracy zajmowanych przez pracowników zbliżających się do emerytury na rzecz młodszych osób bez pracy, który to cel pojawił się w kontekście kryzysu gospodarczego, jaki osiągnął Europę (zob. podobnie wyrok ETS z dnia 5 lipca 1983 r. w sprawie 171/82, Valentini, EU:C:1983:189, pkt 16, 17). Podobnie w wypadku zaprzestania działalności gospodarczej przez przedsiębiorstwo, przyznanie takiego świadczenia przyczynia się do zmniejszenia liczby pracowników, z którymi rozwiązano stosunek pracy i którzy są objęci systemem ubezpieczenia na wypadek bezrobocia (zob. analogicznie wyrok TSUE z dnia 11 lipca 1996 r. w sprawie C-25/95, Otte, EU:C:1996:295, pkt 31). W związku z Trybunał uznał, że świadczenia przedemerytalne są bardziej związane z kontekstem kryzysu gospodarczego, restrukturyzacją, zwolnieniami z pracy i racjonalizacją. TSUE podkreślił, że o ile ustawowe systemy przedemerytalne nie wchodziły w zakres ustawodawstwa właściwego dla systemów zabezpieczenia społecznego pracowników migrujących przed wejściem w życie rozporządzenia nr 883/04, o tyle pojęcie świadczenia przedemerytalnego jest obecnie zdefiniowane w art. 1 lit. x) tego rozporządzenia jako określające wszystkie świadczenia pieniężne inne niż zasiłek dla bezrobotnych lub wcześniejsze świadczenie z tytułu starości, udzielane

od określonego wieku pracownikom, którzy ograniczyli, zaprzestali lub zawiesili swą dającą wynagrodzenie pracę do wieku, w którym kwalifikują się do emerytury lub do wcześniejszej emerytury, a których otrzymywanie nie jest uzależnione od tego, czy zainteresowana osoba pozostaje w dyspozycji służb zatrudnienia właściwego państwa. Zgodnie z tym przepisem świadczenie przedemerytalne różni się od wcześniejszego świadczenia z tytułu starości tym, że to ostatnie jest udzielane przed osiągnięciem zwykłego wieku emerytalnego i albo jest nadal przyznawane po osiągnięciu wspomnianego wieku, albo jest zastępowane innym świadczeniem z tytułu starości. Analizując powyższe zagadnienie w odniesieniu do prawa polskiego, TSUE - przywołując treść art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych - stwierdził, że nawet jeśli, uprawniony do emerytury pomostowej zaprzestał pracy zarobkowej lub ją zawiesił do czasu osiągnięcia wieku emerytalnego, to jednak emerytura pomostowa nie jest związana z sytuacją na rynku pracy w kontekście kryzysu gospodarczego ani z kondycją ekonomiczną przedsiębiorstwa w ramach restrukturyzacji, lecz wyłącznie z charakterem pracy, która ma szczególny charakter albo jest wykonywana w szczególnych warunkach. Ponadto, skoro przepisy krajowe odnoszą się wyraźnie do procesu starzenia się pracowników, a w żadnym razie nie wspominają o celu w postaci zwalniania miejsc pracy na rzecz młodszych pracowników, to tym bardziej świadczenie rozpatrywane w postępowaniu głównym (emerytura pomostowa) ma związek ze świadczeniem z tytułu starości. Odnosząc się do podstawy obliczenia emerytury pomostowej TSUE podniósł, że kwota emerytury pomostowej jest określana według kwoty emerytury, co wynika z art. 14 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych, który uściśla, że kwota emerytury pomostowej nie może być niższa niż kwota najniższej emerytury, o której mowa w ustawie emerytalnej. Dodatkowo art. 18, 19 i 20 ustawy o emeryturach pomostowych przewidują prawa do dodatku pielęgnacyjnego, renty rodzinnej oraz zasiłku pogrzebowego, na zasadach określonych w ustawie emerytalnej. TSUE podkreślił także, że zasady przyznania omawianego świadczenia zawarte są w art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, który określa ogólne warunki dotyczące wieku, stażu pracy na danym stanowisku, a także wykazania odpowiednio długich okresów składkowych i nieskładkowych, które są zasadniczo wymogami dotyczącymi przyznania świadczeń z tytułu starości,

różniącymi się od ogólnie przyjmowanych warunków przyznawania świadczeń przedemerytalnych. Odnosnie natomiast możliwości utraty prawa do emerytury pomostowej, Trybunał podkreślił, że chociaż z art. 16 ustawy o emeryturach pomostowych wynika, iż prawo do emerytury pomostowej ustaje z dniem poprzedzającym dzień nabycia prawa do emerytury, to akta sprawy przedłożone Trybunałowi nie zawierają żadnych informacji pozwalających wykluczyć, że chodzi o wcześniejsze świadczenia z tytułu starości w rozumieniu art. 1 lit. x) rozporządzenia nr 883/04 w zakresie, w jakim emerytura pomostowa będzie nadal wypłacana po osiągnięciu zwykłego wieku emerytalnego lub zostanie zastąpiona innym świadczeniem z tytułu starości. W związku z powyższym TSUE doszedł do wniosku, że emerytura pomostowa dotyczy ryzyka starości, o którym mowa w art. 3 ust. 1 lit. d) rozporządzenia nr 883/04, co oznacza, że zasada sumowania okresów ma do niej zastosowanie.

Przedstawione orzeczenie TSUE ma znaczenie nie tylko ze względu na ostateczne objęcie emerytury pomostowej przepisami rozporządzenia nr 883/04, ale także z tej przyczyny, że zwraca uwagę na to, iż zakres definicji pojęć używanych w prawie unijnym nie jest uzależniony od ich rozumienia w ustawodawstwach państw członkowskich, bowiem mają one autonomiczne znaczenie - właściwe prawu UE. Dlatego termin "świadczenia z tytułu starości" jest do celów stosowania rozporządzenia unijnego o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego interpretowany na podstawie własnych przepisów prawa Unii Europejskiej, które określają elementy składowe tego świadczenia, a nie na podstawie ustawodawstwa państwa członkowskiego, które ustanawia dane świadczenie (zob. I. Kryśpiak: Orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawach polskich emerytur i rent wydane w latach 2004-2018, Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka 2019 nr 1 s. 51-70).

Odnosząc powołany wyrok TSUE do orzeczeń Sądu Najwyższego w sprawach II UK 430/15 i II UK 23/17, należy zauważyć, że porusza on tylko kwestie związane z możliwością zakwalifikowania emerytury pomostowej do świadczeń z tytułu starości, co pozwala na zastosowanie zasady sumowania okresów. Tymczasem podstawowym argumentem, który w ocenie Sądu Najwyższego przemawiał za brakiem możliwości uwzględnienia okresów pracy u pracodawców

zagranicznych, było to, że osoba wykonująca pracę w szczególnych warunkach za granicą nie podlega odrębnemu (szczególnemu) ubezpieczeniu określone w ustawie o emeryturach pomostowych. W rozpatrywanej sprawie mamy do czynienia właśnie z takim przypadkiem. Ubezpieczony wskazuje bowiem w skardze kasacyjnej, że w okresie wykonywania pracy we Francji nie opłacał składek na Fundusz Emerytur Pomostowych, gdyż "był objęty ubezpieczeniem w trybie i na zasadach obowiązujących w państwie zatrudnienia". Taka sytuacja nie wyklucza jednak zastosowania zasady sumowania okresów. Jak bowiem podkreśla się w doktrynie, warunkiem koniecznym uznania dopuszczalności sumowania okresów jest porównanie rodzaju wykonywanej pracy bądź zawodu. Nie musi być spełnione wymaganie, aby w innym państwie członkowskim funkcjonował odrębny system ubezpieczeń. Wystarczy, że ustali się, jaka praca, bądź w jakim zawodzie była wykonywana, choćby w państwie członkowskim, w którym miała ona miejsce, nie uprawniała do szczególnych świadczeń (K. Ślebzak [w:] Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego. Komentarz, Warszawa 2012, art. 51).

Z powyższych rozważań wynika zatem, że brak funkcjonowania w innym państwie członkowskim systemu emerytalnego zrównującego sytuację prawną osoby wykonującej pracę w szczególnych warunkach i przyznającego z tego tytułu szczególne uprawnienia emerytalne, nie jest przeszkodą w zakwalifikowaniu pracy wykonywanej za granicą jako pracy w szczególnych warunkach.

Prowadzi to do konkluzji, że okres pracy za granicą w państwie członkowskim Unii Europejskiej spełniające przesłanki określone w załączniku nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych podlega zaliczeniu do okresu pracy w szczególnych warunkach, o której mowa w art. 4 pkt 6 tej ustawy.

Na marginesie powyższych rozważań należy zwrócić uwagę, że w uzasadnieniu skargi kasacyjnej skarżący wskazuje również na brak uwzględnienia przez Sąd Apelacyjny art. 5 rozporządzenia nr 883/04. Przepis ten przewiduje obowiązek równego traktowania świadczeń, dochodów, okoliczności lub zdarzeń, który polega na nadaniu zdarzeniom zaistniałym w innych państwach członkowskich lub w ramach zagranicznych systemów prawnych takiego samego znaczenia prawnego jak zdarzeniom zaistniałym na własnym terytorium lub w ramach własnego systemu prawnego. Artykuł 5 rozporządzenia nr 883/04 dotyczy

zatem nie tyle okresów ubezpieczenia w innym państwie członkowskim, ile świadczeń, dochodów, okoliczności lub zdarzeń. W akapicie 10 Preambuły do rozporządzenia nr 883/04, stwierdza się, że zasada traktowania pewnych okoliczności lub wydarzeń mających miejsce na terytorium innego Państwa Członkowskiego tak, jak gdyby miały one miejsce na terytorium Państwa Członkowskiego, którego ustawodawstwo ma w danej sytuacji zastosowanie, nie powinna kolidować z zasadą sumowania okresów ubezpieczenia, zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania spełnionych na podstawie ustawodawstwa innego Państwa Członkowskiego, z okresami spełnionymi na podstawie ustawodawstwa właściwego Państwa Członkowskiego. Okresy spełnione na podstawie ustawodawstwa innego Państwa Członkowskiego powinny wobec tego być brane pod uwagę wyłącznie przy zastosowaniu zasady sumowania okresów. W literaturze podkreśla się, że brak dopuszczalności zastosowania art. 5 rozporządzenia nr 883/04 do "okresów" oznacza, że okresów z różnych państw członkowskich UE nie wolno zrównywać, czyli nie wolno nadawać im tożsamych cech, znaczenia, traktować jednakowo jak okresy w państwie dokonującym sumowania, a w konsekwencji stosować własnych przepisów prawnych do okresów zagranicznych. Zwraca się także uwagę na odmienność mechanizmów prawnych opisanych w art. 5 i w art. 6 tego rozporządzenia. Artykuł 5 nakazuje bowiem "widzieć" okoliczności, zdarzenia, świadczenia i dochody zagraniczne w każdym przypadku, podczas gdy art. 6 przewiduje sumowanie (uwzględnianie) okresów zagranicznych w przypadku, gdy okresy przebyte w państwie ustalającym świadczenie są niewystarczające (do nabycia prawa do świadczenia) (zob. A. Szybkie: Zrównanie świadczeń, dochodów, okoliczności i zdarzeń w świetle rozporządzenia UE nr 883/04 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka, 2017 nr 1, s. 67-90). Powyższe daje podstawy do uznania, że ze względu na przedmiot rozpoznawanej sprawy, związany z kwalifikacją okresów ubezpieczenia w innym państwie członkowskim, art. 5 rozporządzenia nr 883/04 nie ma zastosowania.

Biorąc powyższe pod uwagę, w oparciu o art. 398¹⁵ § 1 art. 98 § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

